

ШИФР (КОРПОРАТИВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО)

КОРПОРАТИВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА ЄС, ЩО РЕГУЛЮЄ ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	6
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ВИДИ НАДНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ, ЩО ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	12
2.1. Європейське об'єднання з економічних інтересів.....	12
2.2. Європейське товариство.....	14
2.3. Європейський кооператив.....	16
РОЗДІЛ 3. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	18
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	28

ВСТУП

Наявність належного законодавства має важливе значення для заснування та злагодженої діяльності юридичних осіб в межах Європейського Союзу. Головною особливістю, при цьому залишається те, що правове регулювання спирається на цілий комплекс нормативних актів первинного і вторинного права ЄС, які різні за правовою природою і юридичною силою.

Наявність різного законодавства в кожній країні щодо регулювання діяльності юридичних осіб вимагає впровадження єдиних норм та стандартів, що дозволить компаніям вільно функціонувати на внутрішньому ринку.

Актуальність теми. Діяльність товариств у межах ЄС, на сьогодні, набуває особливої актуальності, оскільки відкриваються нові можливості та перспективи, щодо діяльності на внутрішньому ринку європейського простору. Але, оскільки законодавство, що регулює створення, діяльність товариств було розроблено порівняно давно, тому виникає питання про його відповідність сучасним економічним вимогам внутрішнього ринку ЄС. Директиви, що протягом значного часу регулювали діяльність юридичних осіб зазнавали суттєвих змін і доповнень, які вносилися неодноразово. На даний час основні директиви стосовно цього питання змінено на нові з урахуванням усіх змін та вимог реалій сьогодення.

З огляду на діяльність компаній особливої уваги заслуговує питання гармонізації законодавства. Оскільки, нормативні акти, що стосуються регулювання діяльності юридичних осіб в межах ЄС мають бути адаптовані до норм національного законодавства. Саме тут і виникає найбільше питань, оскільки триваюча розбіжність між правовими системами, відбивається в нездатності держав-членів досягти згоди по ряду ключових умов, які вимагаються від новостворених компаній, що, в свою чергу, ускладнює процеси заснування та діяльності.

Натомість, сучасне корпоративне законодавство України являє собою украй суперечливий конгломерат правових норм, які безсистемно розкидані по основним джерелам правового регулювання. Але дане питання повинно бути вирішене у найближчий час, оскільки за Угодою про асоціацію між Україною і Європейськими Співтовариствами наша держава взяла на себе обов'язок адаптувати своє законодавство до законодавства ЄС у пріоритетних сферах, до яких віднесено й законодавство про компанії (тобто корпоративне законодавство).

Ступінь наукової розробленості. Окремі аспекти створення компаній в корпоративному законодавстві ЄС висвітлюються в наукових роботах закордонних авторів: К. Кроз, Н. Бурне та інших.

Серед українських і російських вчених питання гармонізації права компаній Європейського Союзу в своїх наукових дослідженнях висвітлювали Т.М. Волощенко, О.Калініна, О.Р. Кібенко, Х.В. Кметик, В.І. Муравйов та інші.

Мета науково-дослідної роботи полягає в аналізі законодавства Європейського Союзу, що регулює діяльність юридичних осіб та дослідження можливості здійснення гармонізації норм вітчизняного законодавства України у сфері корпоративного регулювання до норм Європейського Союзу.

Досягнення поставленої мети можливе шляхом вирішення наступних **завдань:**

1. проаналізувати основні норми чинного законодавства, що регулюють процес створення та діяльності юридичних осіб в межах Європейського Союзу;
2. розглянути види наднаціональних юридичних осіб, які діють на сьогодні, охарактеризувати напрями їх діяльності;
3. проаналізувати можливість здійснення гармонізації норм права Європейського Союзу, що регулюють діяльність юридичних осіб з нормами національного права України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі застосування законодавства Європейського Союзу, що регулює діяльність юридичних осіб.

Предметом науково-дослідної роботи є міжнародно-правові норми що, спрямовані на правове регулювання діяльності юридичних осіб, а також наукові теоретичні джерела, у яких розглянуто основні аспекти їх функціонування.

Методи дослідження. У даній науковій роботі використовуються наступні методи та прийоми пізнання: діалектичний, формально-логічний, порівняльно-правовий та метод системного аналізу.

Структура наукової роботи. Дана робота складається зі вступу, трьох розділів, один з яких включає в себе три підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи охоплює 30 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА ЄС, ЩО РЕГУЛЮЄ ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

При характеристиці джерел корпоративного права Європейського Союзу слід зазначити, що правове регулювання діяльності юридичних осіб в Євросоюзі спирається на цілий комплекс нормативних актів первинного і вторинного права ЄС, різних за правовою природою і юридичною силою. Основоположну роль серед актів первинного права відіграють установчі документи ЄС у частині, що регулює свободу заснування та визначає компетенцію інститутів ЄС у галузі гармонізації і уніфікації корпоративного права.

Крім установчих актів ЄС, більш детальними інструментами регулювання корпоративного права ЄС є акти вторинного права, що видаються інститутами ЄС, передусім Радою та Комісією ЄС. Серед вторинного законодавства ЄС у галузі корпоративного права основним джерелом служать директиви – акти вторинного права, «обов'язкові для держав-членів, яким вони адресовані щодо результатів, які мають бути досягнуті, що залишають у компетенції національних органів вибір форми і способів досягнення» [3].

У результаті прийняття директиви протягом певного терміну держава-член зобов'язана привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до норм права ЄС. За час існування ЄС у рамках права компаній було розроблено низку директив, що регулюють різні аспекти заснування і діяльності компаній.

Всього було розроблено 14 проектів директив, які склали основу, так званої «Програми гармонізації права компаній ЄС». З них 11 були затверджені і вступили в силу, інші поки залишаються на стадії розробки. Ті директиви, що вступили в силу, періодично змінюються і доповнюються. На сьогоднішній день три з 11 діючих директив були істотно доопрацьовані і замінені новими, серед них Перша, Третя і Дванадцята [11].

Перша директива Ради ЄС від 9 березня 1968 року закріплювала повноваження органів компанії щодо представлення її у відносинах з третіми особами та мала назву так званої Директиви про опублікування інформації, яка діяла до 21 жовтня 2009.

Ця директива стала першим актом ЄС у сфері приватного права взагалі, якщо не вважати прийняті раніше акти в сфері конкурентного права. Директива поширилася тільки на акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю та командитні товариства на акціях. Як пояснює преамбула директиви, для таких компаній гармонізація представляється найбільш нагальним, оскільки саме їхня діяльність часто виходить за межі однієї держави [2].

Проте 21 жовтня 2009 р. на зміну Першій директиві була прийнята Директива 2009/101/ЄС. Дана директива, як і попередня їй регулює три кола питань:

- 1) правила про публікацію товариством визначеної інформації та про юридичну силу такого опублікування для третіх сторін;
- 2) дійсність зобов'язань товариства;
- 3) недійсність товариства [13, с. 33]

Друга Директива 77/91/ЄС Ради від 13 грудня 1976 р. «Про капітал» стала наслідком усвідомлення того, що нові держави, які вступають у Співтовариство володіють такими особливостями національного законодавства, які не завжди можливо поєднати в європейському контексті загального плану.

Друга директива встановила для кожної публічної компанії в цілях захисту інтересів своїх акціонерів і третіх осіб обов'язковість надання всім зацікавленим особам інформації: про місце знаходження акціонерного товариства; кількість і види акцій, про розмір капіталу, на який була здійснена підписка на акції; про розмір обов'язкового статутного капіталу та ін.

Крім того, в директиві врегульовані такі питання, як порядок оплати статутного капіталу, його зменшення і збільшення, умови придбання товариством або за рахунок товариства його власних акцій.

У 2012 році була прийнята Директива про координацію гарантій, які вимагаються в державах-членах від господарських товариств та змінила існуючу до того Другу директиву 77/91/ЕЕС [11].

Третя директива, яка діяла до 1 липня 2011 р. і прийшла їй на зміну Директива 2011/35/ЄС разом з Шостою директивою ЄС регулюють відповідно злиття і поділ національних акціонерних товариств, не зачіпаючи злиття АТ з різних держав ЄС. Головний принцип таких операцій полягає в універсальному правонаступництві без ліквідації спочатку існуючих компаній, що служить гарантією для кредиторів і всіх інших третіх осіб, з якими ці компанії вступили в зобов'язальні відносини.

Четверта директива «Про річну звітність» координує національні норми щодо річної фінансової звітності та поширюється на господарські товариства. У Директиві розроблено способи розрахунків, що використовуються в звітах і балансах, порядок проведення аудиторських перевірок і публікації звітних документів.

Проект п'ятої директиви був створений ще в середині 80-х років минулого століття, коли органи ЄС зробили спробу уніфікації норм, що регулюють відносини всередині торгових товариств, а саме норм про внутрішню структуру управління публічними компаніями, їх компетенції, про участь найманих працівників в управлінні справами компаній. У країнах ЄС зустрічаються різні системи управління компаніями [9, с. 112-119].

17 грудня 1982 р. набула чинності Шоста директива № 82/891/ЕЕС, яка гармонізувала законодавство про поділ акціонерних товариств. Причина прийняття документа впливає безпосередньо зі змісту преамбули самої Директиви. Полягає вона, в першу чергу, в тому, що інститут поділу був відомий не всім державам-членам [11].

Сьома Директива «Про консолідовану звітність» була прийнята в 1983 р. з метою гармонізувати норми про звітність груп компаній. Під групою компаній розуміється об'єднання самостійних юридичних осіб, юридично самостійних, але пов'язаних економічно.

У 1984 р. була прийнята Восьма директива, яка регулює кваліфікаційні вимоги, що пред'являються до осіб, що мають право на здійснення аудиторські перевірки. Вона присвячена в першу чергу кваліфікаційним вимогам, що пред'являються до аудиторів та аудиторських фірм. Ця директива містить важливі положення про принципи організації аудиторської діяльності [10, с. 112-119].

Проект Дев'ятої директиви був розроблений в 1984 р. і спрямований на врегулювання правових зв'язків між материнськими і дочірніми компаніями. Його положення передбачають, що будь-яка участь у статутному капіталі іншої компанії, що перевищують 10% від загального розміру статутного капіталу, повинні офіційно оголосити і публікуватися в додатку до річних звітів

Питання злиття акціонерних товариств різних держав-членів, так званих транснаціональних, стало предметом Десятої директиви, проект якої був розроблений ще в 1985 р. Дана Директива звернена до злиття господарських товариств, заснованих на об'єднанні капіталів, які засновані відповідно до законодавства будь-якої держави – члена ЄС і мають свою юридичну адресу, свою центральну адміністрацію або своє головне підприємство межах Співтовариства, якщо не менше двох з них підкоряються законодавству різних держав-членів [11].

1989 році була прийнята Одинадцята Директива (89/666/ЄЕС) про оприлюднення інформації щодо філій, створених у державі-члені деякими формами господарських товариств, які підпорядковуються праву іншої держави, яка стала доповненням до Першої Директиви [11]. Вона зобов'язала філіали іноземних компаній, що знаходяться на території ЄС, опубліковувати визначену в ній інформацію. Дана директива мала на меті дві цілі. З одного

боку вона намагалася полегшити реалізацію свободи заснування: компанія, що бажає створити філію в іншій державі-члені, повинна мати можливість виходити з того, що їй доведеться здійснювати вимоги, порівнювані з тими, що діють в її власній країні [13, с. 42-43].

Дванадцята директива, що діяла до 21 жовтня 2009 р. регулювала питання створення компаній з обмеженою відповідальністю з єдиним учасником. На зміну їй прийшла Директива 2009/102/ЄС.

Потреба в даній Директиві була викликана тим, що не всі національні законодавства дозволяли створення компаній однією особою. Згідно з приписами Директиви приватна компанія може бути створена однією особою, може опинитися в руках одного акціонера і в результаті придбання ним всіх її акцій.

Проведення послідовної гармонізації норм, які регулюють порядок придбання контролюючого участі в компанії знайшло відображення у Тринадцятій директиві 2004/25/ЄС, яка регулює пропозиції про купівлю шляхом придбання акцій публічних компаній держав - членів ЄС, акції яких (всі або частково) допущені до обігу на регульованому ринку в одній або декількох країнах ЄС [11].

Проект Чотирнадцятої директиви – створювався з метою реального втілення в життя «права на поселення», позначеного в Римському договорі одним з принципових положень єдиного економічного простору Європи [11].

Проект викликаний необхідністю створення дійсної правової бази для перенесення статутного та фактичного місця знаходження компанії із збереженням правоздатності, але зі зміною застосовного до компанії права. У своїй справжній редакції проект поширюється на всі компанії, але вже при його обговоренні було запропоновано обмежити коло компаній господарськими товариствами.

Важливу роль у регулюванні діяльності юридичних осіб відіграють регламенти.

Регламент є нормативно-правовим актом загального характеру, обов'язковим для виконання на території усіх держав ЄС (за виключеннями, передбаченими установчими договорами), і актом прямої дії, тобто наділяє фізичних та юридичних осіб суб'єктивними правами та обов'язками. Регламенти не потребують ратифікації державами-членами чи виконання інших дій, які є необхідними для вступу у дію міжнародних договорів. Вони не вимагають також імплементації і діють безпосередньо, але це не звільняє держави-члени від обов'язку впроваджувати відповідні внутрішні нормативні акти для забезпечення ефективної дії регламентів.

Так, серед найбільш значущих в області створення і регулювання діяльності наднаціональних форм компаній, об'єднань та інших форм ведення підприємницької діяльності слід виділити: Регламенти про створення Європейського об'єднання за економічними інтересами, про Статут Європейської компанії, про Європейську асоціацію, Європейське об'єднання взаємодопомоги і Європейське кооперативне товариство.

Отже, на сьогоднішній день корпоративні директиви ЄС, якими регулюється створення компаній в межах Європейського Союзу, є рамковими документами й по певних положеннях встановлюють мінімальні вимоги і стандарти щодо регулювання даної сфери. Це дозволяє державам-членам достатньо широко пристосовувати положення до власного законодавства.

Також, окрім директив, важливу роль в регулюванні відіграють регламенти, які є обов'язковими в усіх своїх елементах і мають пряму дію у всіх державах-членах.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ВИДИ НАДНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ, ЩО ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Європейське об'єднання за економічними інтересами

З перших років існування Європейського співтовариства було поставлене завдання розробки законодавчої бази для нових форм юридичних осіб – європейських.

Саме тому ще на початку 1960-х рр. в Європейському Союзі з'являлися ідеї створення «по-справжньому європейських» компаній, які, на відміну від компаній національного права, мали б діяти безпосередньо за правом Європейського Союзу. Основною метою при розробці статусу нових видів юридичних осіб, що регулюються не національним законодавством однієї з країн-учасниць ЄС, а правом ЄС, було створення європейських комерційних організацій, здатних вільно розмішувати центри своєї підприємницької діяльності в рамках усього Євросоюзу [12, с. 345-348].

Першим прикладом наднаціональної компанії стало Європейське об'єднання за економічними інтересами (ЄОЕІ), яке було введено Регламентом від 25 липня 1985 р. № 2137/855 відповідно до якого держави-члени повинні були забезпечити умови для утворення даного виду компанії на своїй території до кінця 1989 р. [5].

Європейське об'єднання за економічними інтересами являє собою досить гнучкий і зручний інструмент для середніх і малих підприємств з метою реалізації певних економічних цілей або завдань і розвитку їхньої діяльності.

Метою створення ЄОЕІ було запровадження єдиного законодавчого регулювання, стимулюючого безкордонну співпрацю між компаніями різних держав-членів. Для правового закріплення Європейського об'єднання з економічних інтересів було укладено Договір про створення об'єднання, який закріпив за ним права юридичної особи, однак без права отримувати

прибуток для власних цілей. Регламент про створення ЄОЕІ передбачає питання членства в ЄОЕІ, розкриття інформації про об'єднання і його членів, діяльності органів управління, розподілу прибутку, ліквідації та інші питання. Питання, що не передбачені Регламентом, регулюються законодавством держави, в якій були виконані формальності з реєстрації об'єднання і в якій воно має юридичну адресу.

Оскільки ЄОЕІ не є комерційною організацією на відміну від тих юридичних осіб, які входять до його складу, тому ЄОЕІ тільки сприяє діяльності його членів і не може виходити за межі предмету діяльності учасників об'єднання. Європейське об'єднання за економічними інтересами не має власного статутного капіталу, а тому не може отримувати інвестиції і фінансується лише учасниками, які несуть необмежену солідарну відповідальність щодо боргів даного об'єднання. Крім того, член, який вийшов з ЄОЕІ, продовжує нести відповідальність щодо тих боргів об'єднання, які виникли в період його членства, впродовж п'яти років після припинення членства.

ЄОЕІ володіє самотійною правосуб'єктністю, тобто від власного імені може набувати будь-які права та обов'язки, самотійно виступати в суді. Питання щодо визнання за ним статусу юридичної особи вирішується на розсуд держав-членів ЄЕС.

Створення об'єднання відбувається шляхом укладення договору між його учасниками і подальшої його реєстрації в державі-члені. У договорі має бути зазначено назву об'єднання, а також повинна бути наявна аббревіатура «ЄОЕІ». Крім того, наводиться юридична адреса об'єднання, мета його створення, інформація про його членів та інше, що має безпосереднє відношення до його членів, до мети об'єднання або до терміну, на який його створено [5].

Діяльність об'єднання повинна бути безпосередньо пов'язана з предметом діяльності його членів. Відповідно, за характером діяльності ЄОЕІ можна порівнювати з асоціацією (спількою) в українському праві.

Прикладами діяльності ЄОЕІ можуть бути спільні дослідницькі проекти, транспортні об'єднання, спільна участь у конкурсах, тощо. [12, с.434-437].

Отже, можна зробити висновок, що загалом до позитивних сторін об'єднання за економічними інтересами можна віднести те, що його діяльність підлягає переважно праву Євросоюзу, процедура його створення і реєстрації досить проста, відсутня вимога з внесення первинного капіталу, об'єднання має гнучку управлінську структуру, процедуру голосування тощо.

Негативними сторонами все ж є необмежена і солідарна відповідальність учасників, а також те, що діяльність об'єднання може мати лише допоміжний характер стосовно діяльності компаній-членів, воно не може займатися будь-яким новим видом діяльності та не повинне мати на меті отримання прибутку.

2.2. Європейське товариство

На сьогодні в Європейському Союзі простежується процес переходу компаній до нових організаційно-правових форм ведення бізнесу. Уперше ідею про створення Європейського товариства або Європейського акціонерного товариства (*Societas Europaea*) як нової форми господарювання було озвучено у Франції у 1960 р. на Міжнародному конгресі нотаріусів [10, с. 112-119].

Згідно зі ст. 1 Регламенту Європейське товариство (ЄТ) - це відкрите акціонерне товариство, статутний капітал якого розподілений на певну кількість акцій. Акціонери несуть відповідальність за зобов'язаннями компанії лише у розмірі вартості своїх акцій [7].

Європейське товариство є торговою компанією та має власну правосуб'єктність. Ця організаційно-правова форма розрахована на великі підприємства, про що свідчить мінімальний статутний капітал 120 тис. євро [7].

У цілому запровадження такої організаційно-правової форми, як ЄТ, мало на меті надати національним компаніям більше можливостей для інтеграції і реструктуризації. Це має дозволити їм уникнути колізій між нормами національного законодавства держав-членів, оскільки в рамках ЄТ їх діяльність регулюватиметься єдиним європейським правом, за винятком вищезазначених питань, які все ще залишаються у віданні національного законодавства. При цьому за відсутності відповідних норм у праві Євросоюзу стосовно ЄТ діє лише законодавство тієї держави-члена, в якій зареєстроване таке товариство, а не законодавство держав-членів, в яких зареєстровані засновники Європейського товариства [12, с. 420-424].

Учасниками ЄТ можуть бути тільки юридичні особи, які створені відповідно до законодавства будь-якої держави-члена і мають юридичну адресу і центральне управління на території ЄС, причому відкриті акціонерні товариства можуть трансформуватися в ЄТ напрямку. Питання про допуск до участі в ЄТ компанії, яка не має центрального управління на території ЄС, але створена відповідно до права держави-члена і має «тривалі фактичні зв'язки з економікою однієї з держав-членів», залишається на вирішення національного законодавства [7].

Регламент передбачає такі способи створення ЄТ:

- 1) злиття акціонерних товариств;
- 2) створення холдингу;
- 3) створення юридичними особами спільної дочірньої компанії;
- 4) перетворення акціонерного товариства в ЄТ [14, с. 29].

Завдяки появі такої наднаціональної організаційно-правової форми, як ЄТ, компанії Євросоюзу вперше отримали можливість безперешкодного транскордонного злиття і переміщення по території об'єднання, що стало вагомим кроком у зміцненні єдиного економічного простору в рамках ЄС.

3.3. Європейське кооперативне товариство

Розроблені раніше організаційно-правові форми, які були засновані на праві Європейського Союзу – Європейське об'єднання за економічними інтеренсами, Європейське товариство – виявилися недостатніми для реалізації планів співпраці між підприємствами в масштабах Співтовариства. Необхідно було прийняття нового статуту, пристосованого до потреб і масштабів Співтовариства.

Незважаючи на те, що питання створення Європейського кооперативу вивчалися європейськими законодавцями протягом більш ніж 10 років вони, тим не менш, успіхом не увінчалися. Лише завдяки прийняттю в 2001 році Регламенту про Статут Європейського кооперативного товариства було вирішено питання про його створення, який був доповнений Директивою № 2003/72/ЕС про участь працівників в його управлінні. Регламент про Статут ЄКТ вступив чинності 18 серпня 2006 року, і з цього ж дня в Італії почало свою діяльність перший в історії Європи ЄКТ - ESCOOP, що об'єднало італійські, фінські та іспанські організації [6].

Прийняття даних документів покликані сприяти розвитку транскордонної діяльності кооперативів, здійснюваної за допомогою співпраці або злиття між уже існуючими кооперативами з різних держав-членів або у вигляді створення нових кооперативних товариств у масштабах Співтовариства. Адже вони дозволяють створювати кооператив як фізичним особам, що проживають у різних державах-членах ЄС, так і юридичним особам, розташованим в різних державах. Мінімальний розмір пайового фонду ЄКТ становить 30 000 євро. Європейське кооперативне товариство може здійснювати свою діяльність на території всього Співтовариства, маючи при цьому юридичну право та дієздатність, однакове правове регулювання та однакову структуру [6].

Директива № 2003/72/ЕС, що доповнює регламент, покликана вирішити питання участі працівників в управлінні ЄКТ. Це зроблено для

того, щоб гарантувати, що в результаті створення не буде змінено режим участі в управлінні працівників, що існував в кооперативах до об'єднання в Європейський кооператив [11].

Таким чином, на відміну від Європейського товариства, Європейський кооператив розрахований не тільки на об'єднання майна його учасників, як на їх спільну особисту трудову участь у діяльності створеної ними організації.

Тому – розподіл отриманого доходу між членами кооперативу, головним чином, здійснюється пропорційно трудовому, а не майновому вкладу.

У 2008 р. Європейською комісією було запропоновано ввести ще одну організаційно-правову форму для невеликих (малих) і середніх підприємств Європейську приватну компанію [11].

Це організаційно-правова форма компанії з обмеженою відповідальністю. Мета даної діяльності двоякої організації позбавити компанії від необхідності постійної перереєстрації у таку ж саму організаційно-правову форму на території держав-членів, де вони здійснюють свою діяльність.

До того ж, Рада ЄС продовжує процес розгляду та погодження проектів ще двох видів наднаціональних правових утворень: Європейської асоціації і Європейського товариства взаємодопомоги (Європейське товариство взаємного кредитування) [11].

Тому можна сказати, що Європейський кооператив покликаний не замінювати національні кооперативи, а бути додатковим ефективним об'єднанням, який підходить під рамки сучасних економічних структур держав-членів. На сьогодні, основною його метою є задоволення потреб та розвиток господарської, соціальної діяльності членів кооперативу, зокрема, шляхом укладання угод між ними для надання матеріальних благ, надання послуг або виконання робіт в рамках діяльності, що здійснюється безпосередньо кооперативом.

РОЗДІЛ 3. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У зв'язку з набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом питання гармонізації законодавства набуло особливої актуальності. Адже це є одним з найбільш дієвих способів подолання перешкод для створення внутрішнього ринку в межах Європейського Союзу. За своєю суттю гармонізація полягає у приведенні норм внутрішнього права держав-членів Євросоюзу у відповідність до вимог права об'єднання з метою створення однакових правових умов для учасників ринкових відносин.

А тому, питання вдосконалення корпоративного законодавства в Україні, на сьогодні, заслуговують особливої уваги. Проведення реформи корпоративного права, відповідно до Указу Президента України Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», є одним із першочергових завдань держави, що дозволить українським компаніям відповідати вимогам Європейського Співтовариства.

Відповідно до положень глави 13 Угоди про асоціацію Україна взяла на себе зобов'язання поступово наблизити своє корпоративне законодавство до законодавства ЄС у строк від 2 до 4 років із дати набрання чинності цією Угодою. На підставі Вербальної ноти перебіг зазначених строків адаптації корпоративного законодавства України до норм законодавства ЄС, визначених у додатках XXXIV-XXXVI до Угоди про асоціацію, розпочався 1 листопада 2014 року.

У відповідності з вищезазначеними нормами Угоди про асоціацію до 1 листопада 2016 року Україна повинна була наблизити своє законодавство до законодавства ЄС шляхом впровадження положень таких джерел корпоративного права ЄС:

– Перша Директива Ради № 68/151/ЄЕС від 9 березня 1968 року зі змінами і доповненнями, внесе- ними Директивою № 2003/58, про

узгодження гарантій, які вимагаються державами-членами від товариств у розумінні п. 2 ст. 58 Договору про заснування ЄС з метою захисту інтересів учасників та третіх осіб, з огляду на встановлення рівності таких гарантій у всьому Співтоваристві¹⁴.

– Друга Директива Ради № 77/91/ЄЕС від 13 грудня 1976 року із змінами та доповненнями, внесеними директивами № 92/101/ЄЕС та № 2006/68/ЄС, про координацію захисних заходів, які вимагаються державами-членами від товариств у розумінні п. 2 ст. 58 Договору про заснування ЄС з метою захисту інтересів учасників та третіх осіб, з огляду на створення акціонерних товариств, збереження та зміни капіталу, з метою забезпечення рівності застосування таких гарантій¹⁵.

– Одинадцята Директива Ради № 89/666/ЄЕС від 21 грудня 1989 року про вимоги щодо розкриття інформації філіями, які відкриті в державі-члені певних видів, що регулюються правом іншої держави¹⁶.

Предметом регулювання вищезазначених Директив є відносини, пов'язані з розкриттям інформації товариствами та відокремленими підрозділами іноземних товариств; визнанням недійсними угод товариства; визнанням товариства недійсним; формуванням капіталу товариства та зміни його розміру; викупу власних акцій.

До 1 листопада 2017 року Україна повинна наблизити своє законодавство до законодавства ЄС шляхом впровадження положень таких джерел корпоративного права ЄС:

– Третя Директива Ради № 78/855/ЄЕС від 9 жовтня 1978 року про злиття акціонерних товариств, що базується на ст. 54(3)(g) Договору про заснування ЄС, із змінами та доповненнями, внесеними Директивою № 2007/63/ЄС¹⁷.

– Шоста Директива Ради № 82/891/ЄЕС від 17 грудня 1982 року про поділ акціонерних товариств, що базується на ст. 54(3)(g) Договору про заснування ЄС, із змінами та доповненнями, внесеними Директивою № 2007/63/ЄС¹⁸.

– Дванадцята законодавча Директива Ради № 89/667/ЄЕС від 21 грудня 1989 року стосовно одноосібних приватних компаній з обмеженою відповідальністю¹⁹.

– Директива № 2007/36/ЄС Європейського парламенту та Ради від 11 липня 2007 року про реалізацію окремих прав акціонерів компаній, внесених у реєстр²⁰. Цим блоком Директив, положення яких підлягають впровадженню в корпоративне законодавство України, охоплюються питання реорганізації у формі злиття (приєднання), поділу (перетворення); правового статусу товариства однієї особи; використання певних прав акціонерів у лістингових компаніях.

До 1 листопада 2018 року Україна повинна наблизити своє законодавство до законодавства ЄС шляхом впровадження положень таких джерел корпоративного права ЄС:

– Директива № 2004/25/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року про заявки та пропозиції ціни поглинання²¹;

– Директива № 2004/109/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 грудня 2004 року про гармонізацію вимог щодо прозорості стосовно до інформації про емітентів, чиї цінні папери допускаються до торгів на регульованих ринках, що вносить зміни та доповнення до Директиви № 2001/34/ЄС²²;

– Директива Комісії № 2007/14/ЄС від 8 березня 2007 року, яка визначає детальні правила впровадження окремих положень Директиви № 2004/109/ЄС про гармонізацію вимог щодо прозорості стосовно до інформації про емітентів, чиї цінні папери допускаються до торгів на регульованих ринках²³. Вимоги зазначених Директив стосуються питань поглинання товариства (придбання значного пакету акцій); забезпечення прозорості інформації про емітентів, цінні папери яких допущені до торгів на регульованому ринку. Крім того, на Україну, відповідно до п. «с» ч. 1 ст. 387 Угоди про асоціацію, покладається обов'язок подальшого розвитку політики корпоративного управління відповідно до міжнародних стандартів, а також

поступового наближення до правил та рекомендацій ЄС у цій сфері згідно з Додатком XXXVI до цієї Угоди, а саме:

- Принципів організації економічного співтовариства та розвитку (далі – ОЕСР) щодо корпоративного управління²⁴;
- Рекомендації Комісії від 14 грудня 2004 року, що сприяє встановленню належного режиму оплати праці директорів компаній, внесених у реєстр (№ 2004/913/ЄС)²⁵;
- Рекомендації Комісії від 15 лютого 2005 року щодо ролі невиконавчих чи наглядових директорів компаній, внесених у реєстр, та щодо комітетів (наглядової) ради (№ 2005/162/ЄС) [8, с. 80-81].

Такий підхід держави є виправданим, оскільки гармонізація на сучасному етапі є безпосереднім інструментом забезпечення доступу вітчизняного корпоративного сектору до інвестиційних ресурсів держав-членів ЄС. З огляду на важливість проблеми адаптації корпоративного законодавства України до права ЄС вбачається необхідність впровадження саме комплексного механізму регулювання, що буде стосуватися всього масиву корпоративного управління.

За останні кілька років у корпоративному праві України відбулося більше змін, аніж за останнє десятиліття. Ці процеси супроводжуються масштабними інноваціями в українському корпоративному законодавстві.

Першими значних змін у даній сфері дочекалися державні підприємства. Після тривалої та виснажливої роботи широкого кола експертів був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності» від 02.06.2016 року № 1405-VIII, який дозволив створювати наглядові ради в державних та комунальних підприємствах поза процедурою корпоратизації та призначати до таких наглядових рад не лише представників держави, але й незалежних директорів [1].

Своє продовження реформа корпоративного управління в державних підприємствах отримала у численних постановах Кабінету Міністрів України.

Також у Верховній Раді був зареєстрований Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах. Даний Проект Закону про передбачає підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах впроваджує в законодавче поле України процедури squeeze-out і sell-out (примусовий викуп і примусовий продаж акцій).

Наявність норм, які запроваджують squeeze-out та sell-out, зокрема, пов'язана з тим, що у разі набуття контролюючим акціонером пакету акцій у розмірі понад 90 відсотків акцій, міноритарні акціонери практично втрачають можливість впливати на діяльність товариства й прийняття рішень на загальних зборах, оскільки відповідно до вітчизняного законодавства основні права, які гарантують залучення до участі в управлінні товариством, виникають у акціонерів, що сукупно є власниками 10 і більше відсотків акцій товариства.

Як очікується, закон поліпшить умови виходу зі складу акціонерів власників міноритарних пакетів акцій, забезпечивши їм гарантію захисту прав і можливість отримати кошти за акції, продавши їх за ринковою ціною не нижче тієї, по якій акумулював свій пакет мажоритарний акціонер.

Закон спрямований на імплементацію Директиви 2004/25/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо пропозицій про поглинання в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [15].

У ході здійснення корпоративної реформи товариства також не залишилися без уваги. Проект Закону № 4666 Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, який був зареєстрований у Верховній Раді, пропонує радикальні зміни в регулюванні ТОВ. Метою законопроекту, передусім, є надання учасникам ТОВ максимальної диспозитивності в

управлінні підприємством, перетворення ТОВ на зручну і комфортну форму як для малого, так і для великого бізнесу. Проект пропонує добре зважений баланс між інтересами міноритарних та мажоритарних учасників. Серед найбільш важливих новел законопроекту – введення інституту наглядових рад у ТОВ, полегшений порядок входу до складу учасників ТОВ, мінімізація можливості виключення учасника з товариства, дозвіл на здійснення конвертації боргу в капітал (debt-to-equity swap). Проект також пропонує прибрати обмеження максимальної кількості учасників ТОВ. Це так само сприятиме процесу трансформації у ТОВ тих акціонерних товариств, які штучно загнані в цю організаційно-правову форму. Попри всі складнощі на шляху цього законопроекту, його автори не полишають надію, що в найближчий час він зможе перетворитися на закон [4].

Також набрали чинності більшість положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів», які запровадили істотні зміни до порядку функціонування господарських товариств.

Майже всі законодавчі ініціативи у сфері корпоративного права спрямовані на полегшення регуляторного тиску на підприємства (тут варто згадати нещодавнє скасування обов’язковості державної реєстрації іноземних інвестицій та використання печаток), створення належних умов для залучення іноземних інвестицій. Це в свою чергу означає, що корпоративна реформа, яка наразі триває, враховує реальні потреби ринку та бізнесу.

У світлі «реформаторського буму», що проходить зараз в Україні, особливе місце посідає поінформованість населення про прийдешні зміни та новації. Адже, реформи здійснюється майже за двома десятками напрямів, про проведення яких постійно доповідають профільні установи. За змінами, що впроваджуються, у свою чергу, стежать громадські організації, експерти й міжнародні структури, при цьому їх супроводжують аналітичні центри та висвітлюють ЗМІ, тим самим збільшуючи обізнаність населення у даних питаннях. Однак соціологічні дослідження свідчать, що більшість

повідомлень про реформи не досягає їхнього головного замовника — громадян України. Доступна людям інформація здебільшого є або недостовірною, або недостатньою, або незрозумілою. У результаті чого громадяни часто не розуміють змісту самих реформ, а відповідно, не бачать прогресу, навіть коли він значний. Детальна поінформованість суспільства, щодо змін, які запроваджує корпоративна реформа дозволить отримати підтримку серед широкого загалу споживачів. Адже, очевидні для галузевих експертів речі зазвичай не є такими для не спеціалізованої спільноти, і далеко не кожен громадянин достатньою мірою розбирається в економіці. Тож реформатори не мають підстав розраховувати на суспільне розуміння без постійних пояснень. Тим більший шанс на успіх мають складні реформи, чим впевненішою є інформована суспільна згода щодо них. Важливою є необхідність донести до пересічних громадян у чому полягає суть реформи. Перш за все її основними завданнями є встановити міжнародні принципи корпоративного управління: професійний менеджмент за результатом чесного конкурсу, незалежна наглядова рада, ринкові зарплати, прозора звітність та аудит.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження було детально розглянуто законодавство Європейського Союзу, що регулює діяльність юридичних осіб. Окремо проаналізовано основні їх види та напрями діяльності.

Особливої увагу заслуговує питання гармонізації законодавства, що викликає, на сьогодні, найбільший інтерес, адже відкриває нові переваги для юридичних осіб та їх учасників.

Станом на сьогодні, всі європейські країни взяли на себе зобов'язання реформувати національне законодавство згідно вимог права ЄС. Україна теж працює в цьому напрямку. Гармонізація у сфері регулювання діяльності юридичних осіб має комплексний характер, оскільки охоплює врегулювання питань, пов'язаних з організацією корпоративного управління.

Так, першими кроками стали багаточислені проекти законів, що сприяють наближенні законодавства України до європейських стандартів. У результаті яких, як наслідок, процесу гармонізації законодавства України з правом ЄС, товариства повинні отримати більш широкі повноваження щодо регулювання внутрішніх питань функціонування товариства, а пропозиції саморегулюючих організацій на ринку цінних паперів необхідно враховувати в процесі нормо-проектування. Зазначене, в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств та залученню іноземних інвестицій.

Зроблено чимало в рамках програми з адаптації корпоративного права України до права компаній ЄС. Відповідно до положень Програми адаптація законодавства України до законодавства ЄС визнається пріоритетною складовою процесу інтеграції України до ЄС і має на меті досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності» від 02.06.2016 року № 1405-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1405-19>. – Назва з екрана.
2. First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community // OJ L 65. – 1968. – p.8–12.
3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b06/print148040976_3119139. – Назва з екрана.
4. Проект Закону про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093. – Назва з екрану.
5. Регламент Ради Європейського економічного Співтовариства (ЄЕС) № 2137/85 від 25 липня 1985 року про Європейське об'єднання з економічних інтересів (EEIG).
6. Регламент Ради Європейського Союзу (ЄС) №1435/2003 від 22 липня 2003 року про Статут європейського кооперативного товариства (SCE).
7. Регламент Ради Європейського Союзу (ЄС) від 8.10.2001 року № 2157/2001 «Про статут Європейського товариства» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1294929>. – Назва з екрана.

8. Гарагонич В.О. Актуальні питання адаптації корпоративного законодавства України до права Європейського Союзу / В.О. Гарагонич // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – № 1(26). – С. 80-81.
9. Законотворчість. Словник термінів і понять з міжнародного та європейського права. – К. : 2005. – 160 с. 9
10. Калініна О. Створення компаній в рамках Європейського Союзу відповідно до нових законодавчих вимог / за ред. О. Калініної // Український часопис міжнародного права. – 2013. – № 1. –С. 112–119. 10
11. Корпоративне право Європейського Союзу. Лекції / Право Європейського Союзу. – Режим доступу: https://studme.com.ua/129205229397/pravo/korporativnoe_pravo_evropeyskogo_soyuza.htm. – Назва з екрана.
12. Муравйов В.І. Корпоративне право Європейського Союзу : підручник / В. І. Муравйова – К. : Юрінком, 2011. – 704 с.
13. Укрінком: президент підписав закон про примусовий продаж та викуп акцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2239941-prezident-pidpisav-zakon-pro-primusovij-prodaz-ta-vikup-akcij.html>. – Назва з екрану.
14. Шашихіна Т.В. Корпоративне право ЄС: Навч. посібн. / Т.В. Шашихіна, О.М. Бірюков, А.Г. Бобкова, О.С. Янкова. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 169 с.
15. Юрьев М.Е. Европейская компания (Societas Europaea): новая организационно-правовая форма юридического лица по праву ЕС: статья // Московский журнал международного права. – 2005. – №3. – С.29.